

PRAZGODOVINSKI DEPO DEBELI VRH NAD PREDGRADOM

GRETA HIRSCHBÄCK-MERHAR

Pokrajinski muzej, Kočevje

Pri delih na novi gozdni cesti, ki vodi skozi Mrzli dol in pobočje Debelega vrha nad Predgradom v Poljanski dolini ob Kolpi, so delavci Gozdnega gospodarstva Kočevje 8. aprila 1977 odkrili del prazgodovinskega depoja bronastih predmetov. Žal so z mehanizacijo uničili prvotno ležišče, raztrosili posamezne predmete do 80 m daleč po trasi in jih delno z nasipom pokopali. Iskanje in reševanje teh kosov je z najodobnejšo opremo trajalo skoraj dva meseca, v etapah od 4. maja do 25. junija. Od 11. maja do 1. junija so Pokrajinskemu muzeju v Kočevju pri delu pomagali miličniki Trenažnega centra na Jasnici, miličniki specialisti za odkrivanje kovinskih predmetov iz Republiškega sekretariata za notranje zadeve v Ljubljani in delavci tozda Gozdarstvo Rog. Od 21. do 25. junija je muzeju pri kontinuiranem izkopavanju pomagala ekipa štirih dijakov Gimnazije Kočevje, da je bila cesta natančno preiskana v dolžini 35 metrov.¹

Skupno smo našli 147 večinoma bronastih kosov orožja, orodja, nakitnih in drugih okrasnih predmetov, nekaj bronaste pločevine in žice, kamnit brus, talilno pogačo ter 612,5 dkg surovega amorfnega bronu. Najzanimivejša najdba tega depoja je trinajst jagod jantarne ogrlice,² ki so bile spravljene skupaj s štirimi cevčicami iz bronaste pločevine v eni od tulastih sekir. Kovina je bila dobro ohranjena, prekrita z enovito temno zeleno patino.³

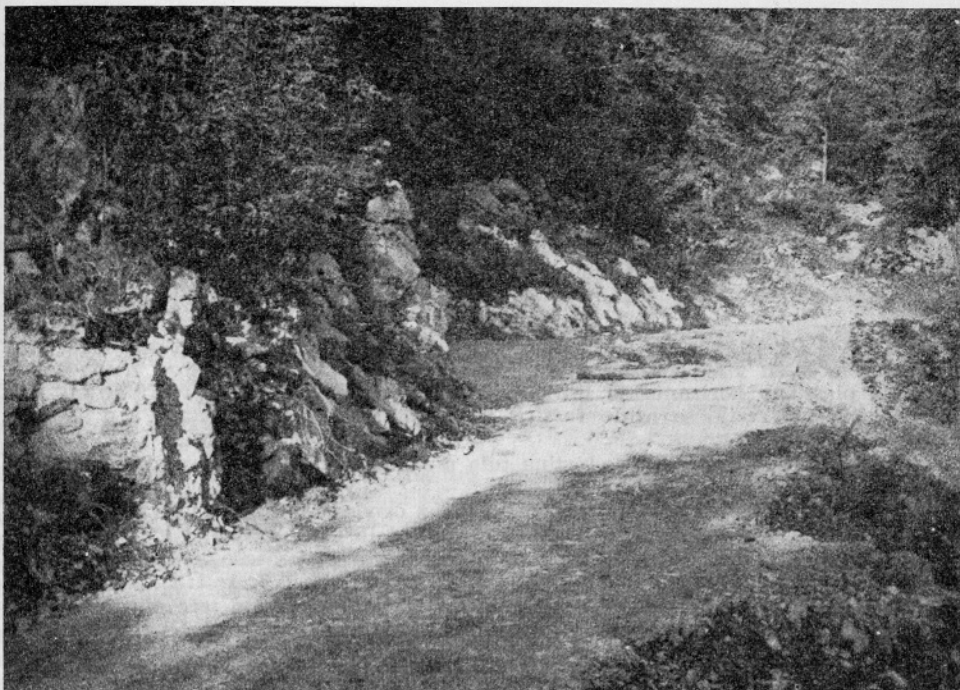
KATALOG⁴

Meči

1. (P63)⁵ — zgornji del jezičastoročajnega meča; ohranjena sta jezičast ročaj in del rezila. Jezik je masiven, rahlo izbočen in ima štiri luknje za zakovice. Krepki robniki se na vrhu jezika zaključijo v navzven zavutih rogljičih. Nastavek jezika je odlomljen. Ramena ročajne plošče padajo v ravni liniji proti rezilu. Na njej so dvakrat po tri luknjice za zakovice. Rezilo se pod ročajno ploščo rahlo usloči in je lečastega preseka, ki se proti ostrinama stopničasto stanjša; d 20 cm, š rezila 3,2 cm, **T. 7: 1**;
2. (P64) — fragment rezila meča. Rezilo ima lečasto rombičen presek s poudarjenim srednjim delom; d 11,3 cm, š 3,3 cm, **T. 7: 7**;
3. (P65) — fragment rezila meča. Rezilo ima preprost lečast presek in dve plitvi kaneluri; d 5,3 cm, š 3,2 cm, **T. 7: 10**;
4. (P66) — fragment rezila meča. Rezilo ima lečasto pravokoten presek in je v sredini močno poudarjeno; d 5,7 cm, š 3,7 cm, **T. 7: 9**;

Bodala

1. (P55) — zgornji del jezičastoročajnega bodala. Ohranjena sta jezičast ročaj in del rezila. Jezik je obrobljen z dvignjenimi robniki, v sredini je nekoliko usločen in ima dve luknji za zakovici. Ročajna plošča ima navzdol usločena ramena, ki v ravni liniji

Sl. 1: Debeli vrh nad Predgradom — trasa gozdne ceste s primarnim ležiščem depoja.

Fig. 1: Debeli vrh above Predgrad — the forest road with the original finding place of the depot.

prehajajo v rezilo. Rezilo ima iztegnjen rombičen presek in štiri plitve vzporedne kanelure; d 8,5 cm, š rezila 2,7 cm, **T. 7: 2**;

2. (P60) — fragment jezičastoročajnega bodala, morda tudi noža. Ohranjen je le del jezičastega ročaja, ojačanega z dvignjenimi robniki, ki so si vzporedni. Jezičast ročaj je imel dve luknji za zakovici, sekundarno pa sta nastali še dve manjši, najverjetneje zaradi popravila; d 6,4 cm, š 1,5 cm, **T. 7: 4**;

3. (P58) — fragment jezičastoročajnega bodala, morda tudi noža. Ohranjen je le jezičast ročaj z dvignjenimi robniki in dvema luknjama za zakovice. Jezik je v sredini rahlo izbočen; d 8,5 cm, š 1,8 cm, **T. 7: 3**;

4. (P61) — zgornji del jezičastoročajnega bodala. Jezičast ročaj je v sredini izbočen in ima eno luknjo za zakovico, tri manjše pa so nastale sekundarno ob popravilu. Jezičast ročaj ima dvignjene robnike, ki se pri ročajni plošči izgubijo, ramena so rahlo polkrožno usločena in mehko prehajajo v rahlo usločeno rezilo. Rezilo ima rombičen presek, v sredini je poudarjeno, ob straneh tečeta dve plitvi kaneluri; d 4,6 cm, š rezila 1,4 cm, **T. 7: 5**;

5. (P56) — bodalo s polnim ročajem in obročkom. Poln ročaj se na vrhu končuje v odlomljen obroček, na prehodu v rezilo je okras iz treh vzporednih plastičnih reber. Rezilo ima obliko vrbovega lista in preprost lečast presek; d 13,7 cm, š rezila 1,8 cm, **T. 7: 6**;

6. (P62) — fragment rezila bodala. Ohranjen je spodnji del rezila s konico. Rezilo ima lečast presek in dve plitvi kaneluri; d 7,3 cm, š 2,3 cm, **T. 7: 11**;

7. (P59) — fragment bodala. Ohranjeno je rezilo v vsej dolžini. Zgoraj je viden del luknje za zakovico. Rezilo je v sredini dvignjeno in ima preprost rombičen presek; d 12,5 cm, š 2,8 cm, **T. 7: 8**;

Sulične osti

1. (P68) — fragment sulične osti. Ohranjen je le vrh lista sulice; d 4,1 cm, **T. 7: 13**;
2. (P67) — fragmentirana sulična ost. Ohranjena sta list in le del tula. List je preproste ovalne oblike. Tul ima profiliran presek oziroma dve kaneluri, ki se 3 cm pod vrhom konice prekineta; d 9 cm, š lista 2,8 cm, **T. 7: 12**;

Sekire

1—4. (P4, P6, P8, P10) — štiri tulaste sekire brez ušesca, okrašene z rahlo usločenim ornamentom dveh visečih trikotnikov. Ustje je močno odebeljeno, od trupa sekire ločeno s plastično horizontalno linijo, na bočnih straneh se lepo vidijo livni šivi. Ločno zaobljeno rezilo se rahlo razširi; P4 d 16,4 cm, P6 d 16,6 cm, P8 d 17,5 cm, P10 d 16,8 cm.

Pri tulastih sekirah P4 in P10 odprtina tula ni tako močno odebeljena kot pri sekiri z inv. št. P6; **T. 1: 1, 2, 3, 7**;

5. (P5) — tulasta sekira brez ušesca, okrašena z ornamentom dvojnega visečega trikotnika, ki teče pod plastično horizontalno linijo; d 15,9 cm, **T. 1: 6**;

6, 7. (P1, P2) — dve tulasti sekiri z ornamentom dvojnega visečega trikotnika, sredi katerega je plastična bunčica; P1 d 17,5 cm, P2 d 14,5 cm, **T. 2: 1; 1: 4**;

8. (P11) — tulasta sekira z odebeljenim ustjem tula, pod katerim teče plastična horizontalna linija. Pod njo je plastičen ornament kratkega rahlo usločenega dvojnega visečega trikotnika, znotraj katerega je vertikalna linija. Na bočnih straneh je lepo viden livni šiv z luknjicama. Sekira ima rahlo razširjeno in ločno fasetirano rezilo; d 12,9 cm, **T. 2: 2**;

9. (P12) — majhna tulasta sekira z dvema plastičnima horizontalnima rebroma na ustju, z lepo vidnima livnima šivoma in luknjicama na bočnih straneh; d 8,9 cm, **T. 2: 3**;

10—12. (P7, P13, P15) — trije fragmenti spodnjih delov tulastih sekir z rahlo razširjenim rezilom. Na vseh treh fragmentiranih kosih je viden zaključek ornamenta visečih trikotnikov. P7 d 7,3 cm, P13 d 8,5 cm, P15 d 8,1 cm, **T. 2: 6, 8, 9**;

13. (P14) — fragment spodnjega dela tulaste sekire. Na rezilu so ostanki petih vzporednih horizontalnih linij, na bočnih straneh je vidno poševno fasetiranje; d 6,8 cm, **T. 2: 7**;

14. (P9) — fragment tulaste sekire z ušescem (ohranjeni so samo nastavki za ušesce). Ustje je rahlo odebeljeno. Trup sekire je okrašen z ornamentom dvojnega visečega trikotnika, znotraj katerega je vertikalna linija. Na bočnih straneh sta livna šiva in luknji; d 7,6 cm, **T. 2: 4**;

15. (P16) — plavutasta sekira s srednje stoječimi plavutmi in izrezom na temenu. Rezilo je rahlo razširjeno; d 12,6 cm, **T. 2: 5**;

Srpi

1. (P24) — gumbast srp. Od gumba teče proti konici rezila poudarjeno hrbtno rebro, pod njim pa je še ena vzporedna linija v celotnem poteku rezila; d 15,9 cm, **T. 5: 7**;

2. (P31) — jezičastoročajen srp s tremi rebri na ročaju, od katerih notranje prehaja vzporedno s hrbtnim rebrom v rezilo. Pod srednjim rebrom je viden ostanek še enega vzporedno potekajočega rebra, ki se izteče v konico rezila. Na ročaju je trnast nastavek; š rezila 4,6 cm, š ročaja 3 cm, **T. 3: 1**;

3. (P47) — jezičastoročajen srp z močnim hrbtnim rebrom, ki poteka po jezičastem izrastku v ročaj. Ročaj ima tako tri plastična rebra, saj se srednje vertikalno nasloni na hrbtno, medtem ko se notranje ročajno rebro nadaljuje v rezilo; š rezila 3,6 cm, š ročaja 2,2 cm, **T. 3: 3**;

4. (P46) — jezičastoročajan srp, ki ima na prehodu hrbta rezila v ročaj pravokoten izrastek. Ročaj ima tri plastična rebra: srednje se v višini 5 cm nad bazo ročaja razveji v notranje ročajno in v hrbtno rebro. Notranje rebro poteka v konico rezila; š rezila 3,4 cm, š ročaja 3 cm, **T. 3: 2**;
5. (P32) — jezičastoročajan srp, ki ima trnast izrastek. Ročaj ima štiri rebra, od katerih sta zunanji dve ornamentirani, prav tako je tudi hrbtno rebro. Po rezilu tečeta dve vzporedni plastični liniji; š rezila 3,2 cm, š ročaja 2,9 cm, **T. 4: 1**;
6. (P45) — jezičastoročajan srp, ki ima trnast izrastek. Na ročaju imata zunanji rebri poševen ornament, ravno takega tudi hrbtno rebro. V sredini ročaja sta dve plitvejši rebri, ki se v višini 5 cm nad bazo ročaja ločno zaključita, nad tem pa potekajo rahlo poševno tri horizontalna rebra. Notranje rebro ne teče v rezilo, temveč se vertikalno izteče v hrbtno. Na rezilu tečeta pod hrbtom dve vzporedni plastični liniji; š rezila 2,6 cm, š ročaja 2,7 cm, **T. 4: 3**;
7. (P54) — jezičastoročajan srp s trnastim izrastkom. Baza ročaja manjka. Na ročaju so tri poševno narezana plastična rebra, ki se razen zunanjega ne nadaljujejo v rezilo; š rezila 2,9 cm, š ročaja 2,6 cm, **T. 6: 2**;
8. (P44) — jezičastoročajan srp z majhnim trnastim izrastkom. Ročaj ima tri plastična, redko narezana rebra, ki ne prehajajo v rezilo; š rezila 3 cm, š ročaja 2,6 cm, **T. 6: 9**;
9. (P17) — jezičastoročajan srp s trnastim izrastkom; hrbtno rebro, ki se nadaljuje v ročaj, oklepa tudi trn. Ročaj ima še dve rebri, od katerih se notranje nadaljuje v rezilo. Rebra so skopo ornamentirana; š rezila 2,6 cm, š ročaja 2,5 cm, **T. 5: 1**;
10. (P53) — jezičastoročajan srp s pravokotnim izrastkom. Ročaj ima tri rebra: stranski dve sta ornamentirani, srednje rebro se v višini 5,8 cm od baze ročaja razveji. Notranje ročajno rebro se nadaljuje v rezilo. Tudi hrbet rezila je okrašen; š rezila 3 cm, š ročaja 2,9 cm, **T. 6: 3**;
11. (P43) — jezičastoročajan srp s trnastim izrastkom. Ročaj ima stranski rebri ornamentirani, srednje je gladko. Ročajna rebra ne prehajajo v rezilo. Na notranje rebro se naslanjata dve vzporedni plastični liniji, ki tečeta pod hrbtom srpa in se spojata z njim dober centimeter pred konico rezila; š rezila 2,5 cm, š ročaja 2,7 cm, **T. 6: 4**;
12. (P18) — jezičastoročajan srp s trnastim izrastkom. Stranski rebri ročaja sta narezani, med tema dvema je dvojje plitvih reber, ki se stikata v trikotnik. Rezilo ima dve vzporedni plastični liniji, njegova konica je zelo zaobljena; š rezila 3,4 cm, š ročaja 2,7 cm, **T. 4: 2**;
13. (P34) — jezičastoročajan srp s pravokotnim izrastkom. Ročaj ima dve rebri, ki sta poševno okrašeni. Del hrbtne rebra ima vrezan cik-cak okras. Notranje rebro se pod pravim kotom nadaljuje v rezilo do same konice. Ročaj je imel ovalno zarezo na bazi; š rezila 2,4 cm, š ročaja 2,1 cm, **T. 4: 6**;
14. (P29) — fragment jezičastoročajnega srpa s trnastim izrastkom. Ročaj ima štiri plastična, neokrašena rebra, od katerih notranje prehaja v rezilo, zunanje pa v hrbet srpa; š rezila 3,7 cm, š ročaja 2,9 cm, **T. 3: 4**;
15. (P20) — fragment jezičastoročajnega srpa. Na prehodu hrbta v ročaj je trnast izrastek. Na bazi ima ročaj štiri plastična rebra. Eno se približno v sredini ročaja izgubi, zunanje teče v hrbet, srednje in notranje rebro pa se ca. 5 cm nad bazo ročaja stopita v novo rebro, ki se v loku stika s hrbtnim rebrom; š rezila 3,1 cm, š ročaja 2,3 cm, **T. 5: 4**;
16. (P28) — fragment jezičastoročajnega srpa s trnastim izrastkom. Na ročaju so tri skopo okrašena rebra, ki se v loku srpa stopijo s hrbtnim rebrom. Na bazi ročaja je srednje rebro razvejano; š rezila 3 cm, š ročaja 2,2 cm, **T. 5: 8**;
17. (P22) — fragment jezičastoročajnega srpa, čigar izrastek je odlomljen. Fragment je podoben prejšnjemu, le da so rebra poševno ornamentirana. Podobno potekajo plastična rebra tudi pri fragmentu P49; š rezila 2,8 cm, š ročaja 3 cm, **T. 5: 6**;
18. (P35) — fragment jezičastoročajnega srpa z valjastim izrastkom. Ročaj je na bazi trikotno izrezan in ima tri rebra. Samo zunanje teče v rezilo tako kot hrbtno rebro; š rezila 2,4 cm, š ročaja 2,3 cm, **T. 3: 5**;
19. (P50) — fragment jezičastoročajnega srpa s trnastim izrastkom. Ročaj ima tri ornamentirana plastična rebra; š rezila 3,7 cm, š ročaja 2,8 cm, **T. 3: 6**;
20. (P25) — fragment jezičastoročajnega srpa z močnim pravokotnim izrastkom. Na ročaju sta dve okrašeni rebri, notranje ne teče v rezilo; š rezila 3,3 cm, š ročaja 2,8 cm, **T. 5: 5**;

21. (P42) — fragment jezičastoročajnega srpa. Prehod ročaja v hrbet srpa je sedlast, tri ročajna rebra so okrašena in ne prehajajo v rezilo; š rezila 2,5 cm, š ročaja 2,3 cm, **T. 5: 9**;

22—36. (P21, P23, P27, P30, P33, P36—P40, P48, P49, P51, P52, P94) — poleg opisanih celih in fragmentiranih kosov sestavlja depo še sedem večjih fragmentov rezil, ki so predstavljeni na **T. 4: 7—9; 5: 10; 6: 1, 7, 11**, in osem majhnih fragmentov, ki pripadajo ali rezilom ali ročajem srpov, **T. 4: 4, 5; 5: 2, 3; 6: 5, 6, 8, 10**;

Nakitni in okrasni predmeti ter kosi bronaste pločevine

1. (P71) — devet celih in štiri fragmentirane jagode jantarne ogrlice. Jagode so nepravilnih oblik, razen ene, ki je sodčaste oblike. Te jagode so bile spravljene v tulasti sekiri z inv. št. P8; **T. 9: 17**;

2. (P70) — štiri cevčice iz bronaste pločevine, ki so najverjetneje spadale k ogrlici. Tudi te cevčice so bile spravljene v tulasti sekiri z inv. št. P8; **T. 9: 16**;

3. (P72) — zaponka z dvema spenjalcema, ki sta vtaknjena eden v drugega. Spenjalca sta iz tolčene pločevine, izdelana v obliki stilizirane ptičje glavice, ki se na enem koncu končuje v spiralo, drugi konec se trikotno zaključuje; **T. 9: 11**;

4—5. (P74, P73) — dve zapestnici iz trakaste pločevine z nizkim trikotnim presekom, ki sta trikrat spiralno zaviti, konci pa so odlomljeni; š 0,6 cm, **T. 9: 2**;

6.—7. (P75, P78) — fragmenta dveh zapestnic. Obe imata koritast presek in ohranjena kosa kažeta, da sta se proti koncema zoževali in nista bili sklenjeni. Obe sta okrašeni z graviranimi linijami; P75 d 3,9 cm, P78 d 6,8 cm, **T. 9: 1, 3**;

8. (P76) — majhen fragment lite zapestnice s polkrožnim presekom in vrezanim okrasom; d 2,7 cm, **T. 9: 10**;

9. (P90) — fragment litega bronu s krožnim presekom je del zapestnice. Na njem so vidni snopi vrezanih vzporednih linij; d 22,3 cm, **T. 9: 13**;

10. (P93) — fragment litega bronu s krožnim presekom. Je brez okrasa in je ohranjen v dolžini 2,4 cm, **T. 9: 9**;

11. (P84) — fragment pločevinastega traku, verjetno zapestnice. Ima zelo nizek trikoten presek, na dvignjenem delu so vidne drobne vzporedne vrezane linije; š 1,5 cm, **T. 9: 4**;

12. (P96) — fragment bolj ali manj lečastega preseka z okrasom vrezanih vzporednih črt v snopih. Verjetno je pripadal zapestnici; d 8 cm, **T. 9: 8**;

13. (P77) — fragment bronaste žice krožnega preseka, ki je tordiran; d 6,7 cm, **T. 9: 5**;

14. (P91) — fragment obroča rombičnega preseka; R 4,7 cm, **T. 9: 7**;

15. (P134) — fragmenti okrasne ploščice iz »belega bronu«. Izdelana je v tehniki vli-vanja in okrašena s plastičnimi koncentričnimi krogi. Na sredi je imela trnast izrastek, na enem večjem fragmentu pa se je na spodnji strani ohranila zanka za pretikanje; R 21,6 cm, **T. 8: 1**;

16. (P86) — fragment bronaste pločevine z delno ohranjenim ornamentom iz punciranih bunčic. Morda je pripadal naličnici; d 5,4 cm, š 5,1 cm, **T. 8: 3**;

17. (P83) — bronast trak iz pločevine, ki ima na obeh koncih po tri luknjice za zakovice, na enem pa je ohranjena kalotasta okrasna zakovica; d 53 cm, š 2,8 cm, **T. 9: 18**;

18. (P87) — fragment zvite bronaste pločevine, okrašen z iztolčenima pasovoma vzporednih horizontalnih reber ter dvema luknjama ob robu; d 10 cm, š 6 cm, **T. 8: 2**;

19. (P82) — zvit fragment bronaste okrogle ploščice z luknjico; **T. 9: 14**;

20. (P89) — fragment bronaste okrogle ploščice z zavitim trikotnim zaključkom, **T. 9: 15**;

21. (P81) — majhen fragment tanke bronaste pločevine s štirimi luknjicami; **T. 8: 6**;

22—26. (P85, P80, P92, P88, P95) — štirje majhni fragmenti iz litega bronu in fragment tanke bronaste žice; **T. 8: 4, 5, 7, 8; 9: 12**;

27. (P69) — majhen kamnit brus pravokotne oblike. Na zgornjem delu je zvrtna luknjica za obešanje; d 7,9 cm, š 3 cm, **T. 7: 14**.

V našem depozu je od fragmentarno ohranjenih kosov mečev zanimiv predvsem fragment jezičastoročajnega meča **T. 7: 1**. Fragment kaže, da ročaju manjka še majhen nastavek oz. podaljšek, kar omogoča, da ga primerjamo z meči tipa Letten,⁶ vendar s to razliko, da je imel naš kos najverjetneje premočrtno rezilo s stopničasto profilacijo; podobna ali skoraj enaka rezila se pojavljajo pri mečih tipa Reutlingen.⁷ J. D. Cowen datira jezičastoročajne meče s premočrtnim rezilom v Bd D in Ha A₁,⁸ listnato oblikovano rezilo pa se pojavi tudi že v starejši stopnji Ha A, na mečih tipov Letten, Erbenheim in Hemighofen.⁹ Podobno datira meče tipa Letten P. Schauer,¹⁰ tip Reutlingen pa postavlja na začetek kulture žarnih grobišč v stopnjo Riegsee in pravi, da se z njim pojavijo v srednji Evropi meči z dolgimi vzporednimi rezili, ki so se uporabljali ali kot udarni ali kot vbodni meči. Razprostranjenost Reutlingen mečev je zajemala široko področje od obrežij Črnega morja do zahodne Evrope ter od Skandinavije do Peleponeza, s tezo, da je najnuj moralo biti več delavniških središč.¹¹ Kljub skopemu številu te vrste najdenih mečev v Italiji in Sloveniji,¹² tudi tu domneva domače delavnice.

Naj se povrnem k ročaju našega meča z ugotovitvijo, da najbolj ustreza obliki ročajev mečev tipa Letten, podobnosti pa so tudi z italiskim tipom Allerona;¹³ za prve velja, da je njihovo širše področje razprostranjenosti zahodna Evropa, tip Allerona pa so našli po celem Apeninskem polotoku, najpogosteje v srednji Italiji. Časovno spada tip Letten v stopnjo Ha A,¹⁴ medtem ko sodi Allerona tip v čas Bd D in Ha A.¹⁵ Glede na te primerjave lahko tudi naš meč datiramo v zgodnje obdobje kulture žarnih grobišč oz. v Ha A₁. Tudi drugi trije fragmenti rezil **T. 7: 7, 9, 10** najverjetneje pripadajo jezičastoročajnim mečem, vendar jih zaradi skromnih ostankov ne moremo pripisati k nobenemu tipu.

Fragmenta jezičastoročajnih bodal **T. 7: 2, 5** sta najverjetneje pripadala k bodalom tipov Oroszi,¹⁶ Bizovac in Tenja, ki tvorijo Peronijevo skupino D.¹⁷ Za te tri tipe je značilna dokaj močna razširitev ročaja v ročajno ploščo in od te blag ali skoraj vzporeden prehod v sorazmerno široko rezilo. Peroni jih datira v stopnjo Ha A₁.¹⁸ Po njegovi karti razprostranjenosti so največ primerkov teh tipov našli prav na področju severne Jugoslavije.¹⁹ Za jezičasta ročaja **T. 7: 3, 4** je glede na ohranjenost težko z gotovostjo trditi, da gre za bodali. Lahko bi ju pripisali tudi k jezičastoročajnim nožem tipa Baierdorf, ki jih je Peronijeva v Italiji datirala v pozno fazo Peschiera horizonta, v Bd D.²⁰ Za bodalo s polnim ročajem in obročkom **T. 7: 6** imamo analogije v depozu Vreze na Koroškem (Haidach)²¹ in na najdišču S. Maria di Villiana pri Bologni.²² Depo iz Vrez (Haidacha) spada med značilne zakladne najdbe stopnje Ha A₁ na področju jugovzhodnih Alp,²³ najdišče S. Maria di Villiana pa predstavlja naselje iz časa prehoda srednje v pozno bronasto dobo.²⁴ Očitno gre za sočasne najdbe, kar kaže, da je bilo lahko bodalo z obročkastim zaključkom značilno prav v času zgodnje kulture žarnih grobišč, v Ha A, kamor uvrščamo tudi bodalo iz našega depoja.

Sulične osti so tista vrsta orožja, ki je v času starejše kulture žarnih grobišč niso močnejše spreminjali. K. Vinski-Gasparini razločuje na južnopanon-

skem področju tri osnovne tipe suličnih osti in v tretji tip (oblika lista z bogatejšo profilacijo na listu in tulu) sodi tudi sulična ost z Debelega vrha **T. 7: 12.**²⁵

V množini srpov, ki se pojavljajo v našem depoju, lahko izvedemo osnovno ločitev na gumbaste in jezičastoročajne srpe.

Gumbast srp **T. 5: 7**, ki je tako kot jezičastoročajen pogost v depojskih najdbah, spada v obdobje starejše kulture žarnih grobišč.²⁶ H. Müller-Karpe ugotavlja, da so vendarle pogostejši v fazi Bd D/Ha A₁.²⁷ Ti so iz vrste orodij poznobronastodobnega človeka izginjali prej kot jezičastoročajni srpi.²⁸

Zaradi velike množine srpov z jezičastim ročajem v razdobju kulture žarnih grobišč in zaradi številnih različic glede poteka okrasnih reber jih ni mogoče z gotovostjo tipološko kronološko slediti skozi razvojne faze pozne bronaste dobe. Poznamo dva osnovna tipa:²⁹ starejši tip s poudarjenim jezičastim ročajem, ki ga rebrast okras poudarjeno loči od rezila, in mlajši tip, pri katerem je jezičast ročaj skoraj spojen z rezilom, tako da ima srp podkvasto obliko.³⁰ Naši srpi večinoma ustrezajo Brunnovim tipom 1 in 2, ki ju pripisuje tako stopnji Bd D kot Ha A₁.³¹ To je čas II. faze kulture žarnih grobišč na področju severne Hrvaške, za katero je značilen predvsem depojski material, ki kaže povezave z depoji Transdanubije, Potisjem in Transilvanijo, hkrati pa tudi vpliv na sosednje pokrajine, kot npr. na Slovenijo.³²

Srp **T. 5: 9** ima jezičast ročaj sedlaste oblike. Tak tip srpa interpretirajo kot italški vpliv. Na področju Italije se pojavlja že v Bd D in sega v stopnjo Ha A₁, v inventarju naših depojev pa se vsekakor pojavijo v času faze II.³³ Ta tip uvršča Petrescu-Dimbovița v tip Uioara 7, kamor spadajo srpi iz Italije, Madžarske in Jugoslavije.³⁴

V depoju z Debelega vrha je deset celih tulastih sekir in pet fragmentov (**T. 1: 1—7; 2: 1—3, 4, 6—9**). Kot jezičastoročajni srpi so tudi tulaste sekire s plastičnim ornamentom visečih trikotnikov uporabljali skozi daljši časovni razpon starejše kulture žarnih grobišč. V depoju prevladujejo tulaste sekire z močno poudarjenim tulom ter okrasom iz plastičnih reber, nobena pa ni imela ušesca. Na dveh primerkih **T. 1: 4** in **T. 2: 1** je sredi ornamenta po ena reliefna bunčica. V najdišču iz Hummersdorfa imamo analogen primerek, ki ga je Mayer uvrstil v skupino velikih tulastih sekir brez ušesca in datiral v starejše obdobje kulture žarnih grobišč.³⁵

Tulasta sekira **T. 2: 4** je ohranjena le fragmentarno, a z vsemi bistvenimi sestavinami. Gre za sekiro z ušescem, z nepoudarjenim tulom, brez horizontalne plastične linije, ki je v prejšnjih primerih ostro ločila tul od trupa sekire. Ima ornament iz dveh visečih plastičnih trikotnikov, v sredini pa je vertikalna reliefna linija, ki je tudi ob straneh osrednjega ornamenta. Analogijo kažeta primerki iz depoja Poljanci na Savi³⁶ in tulasta sekira iz Wöllersdorfa, ki jo Mayer datira v starejšo stopnjo kulture žarnih grobišč.³⁷

Tretjo različico predstavlja tulasta sekira **T. 2: 2** s poudarjenim tulom, pod katerim je horizontalna reliefna linija s kratkim dvojnimi, plastičnim, rahlo usločenim visečim trikotnikom in kratko vertikalno reliefno linijo v sredini. Med tulastimi sekirami je tudi sekirica **T. 2: 3**, katere tul ima dve horizontalni liniji, trup pa je neokrašen. Po načinu izdelave in videzu ima analogijo v primerku iz Oggaua, ki po Mayerju spada v heterogeno skupino neokrašenih ali skopo okrašenih tulastih sekir, katerih uporaba ima daljši razpon v okviru kulture žarnih grobišč.³⁸ Tipične oblike stopnje Ha A₁ depojskih najdb so tudi

plavutaste sekire s srednje stoječimi plavutmi. Če našo sekiro (**T. 2: 5**) primerjamo s sekiro iz Trössinga,³⁹ jo lahko uvrstimo med plavutaste sekire tipa Freudenberg, le da ima krajšo klino. Sekire s krajšo klino oz. rezilom pripisuje Mayer orodju za obdelovanje lesa. Sekire tipa Freudenberg datira v zgodnjo in starejšo kulturo žarnih grobišč.⁴⁰

Kot smo že omenili, sestavljajo zakladno najdbo z Debelega vrha še nakitni in okrasni predmeti ter razni kosi pločevine. Fragment **T. 9: 4** je najverjetneje del zapestnice. Analogni primerki so v materialu II. faze kulture žarnih grobišč severne Hrvaške.⁴¹ Gre za odprte zapestnice z nakazanim trikotnim presekom, gladke in neokrašene oz. okrašene z drobnimi vrezi in so značilne za horizont depojev faze II.⁴²

Fragment žice okroglega preseka **T. 9: 5**, ki je okrašen v tehniki tordiranja, je lahko pripadal ovratnici ali zapestnici, taki, kot je tista iz depoja Poljanci I.⁴³ Te vrste ovratnice izhajajo še iz mode srednje bronaste dobe, razširjene pa so v stopnji Ha A.

Zapestnica koritastega profila z ornamentom graviranih in šrafiranih cik-cak polj v dveh vrstah **T. 9: 1** ima analogije v depou iz Brodskega Varoša,⁴⁴ Gornjega Slatinika,⁴⁵ Pričca,⁴⁶ Topličice I⁴⁷ in depoja Bingula-Divoš.⁴⁸ To so tipične Ha A₁ oblike zapestnic, ki izvirajo iz starejših vzorov stopnje Bd D, celo iz vzorov srednje bronaste dobe, v celoti pa izginejo v času faze III severno-hrvaških depojev.⁴⁹

Fragment **T. 9: 13** je pripadal torkvesu ali zapestnici okroglega preseka. Okrašen je z graviranimi vertikalnimi črtami v pasovih in je pogosta najdba stopnje Ha A₁.⁵⁰

Spiralnima zapestnicama **T. 9: 2** lahko kot analogijo navedemo primerke v grobišču iz Limske Gradine,⁵¹ ki ga K. Mihovilić postavlja v prehod iz starejše v mlajšo kulturo žarnih grobišč. Obe zapestnici sta iz bronaste pločevine s poudarjenim središčnim rebrom, konci pa se zaključijo v spiralo. Spiralne zapestnice iz bronaste pločevine so zelo pogoste predvsem v kasnejših stopnjah bronaste dobe.

Tabela 8: 1 kaže fragmente okrasne plošče iz »belega brona«, ki meri v premeru 21,6 cm. Ima ohranjen srednji trn in eno od zank za pretikanje jermena na hrbtni strani. Okrasne plošče so značilne za slavonske depoje faze II in tako tudi ta predmet kaže na povezavo z delavnicami severne Hrvaške.⁵² Izdelane so v tehniki vlijanja in okrašene s koncentričnimi plastičnimi krožnicami. Okrasne plošče te vrste so razprostranjene v Transdanubiji in v medrečju Drave, Donave in Save v stopnji Ha A₁, kar se v glavnem prekriva z razširitvenim področjem plošč s trnom srednje bronaste dobe.⁵³

Za vlite fragmente **T. 8: 4, 5, 7, 8** in fragmenta bronaste pločevine **T. 8: 2, 3**, ki sta okrašena z vzporednimi horizontalnimi iztolčenimi rebri in s punciranim ornamentom, je težko z gotovostjo reči, katerim predmetom so pripadali. Fragment **T. 8: 2** lahko istovetimo s spodnjimi deli okrašenih čelad v obliki kape.⁵⁴ Analogni primerki so tudi v depojih faze II na področju severne Hrvaške.⁵⁵ Fragment **T. 8: 3** z vso verjetnostjo lahko pripišemo triangularnemu tipu naličnic, kot jih ima čelada iz Pass Luega ali kot je naličnica iz Weissiga v Saški.⁵⁶ Fragment **T. 9: 14** iz bronaste pločevine je bil verjetno gumb, enak tistemu iz depoja Topličica I iz faze II severne Hrvaške.⁵⁷

Bronast trak **T. 9:** 18 s po tremi luknjicami za zakovice na obeh koncih ter z eno ohranjeno okrasno kalotasto zakovico je bil morda obroč na usnjeni kapi, ki je služila kot čelada. Vinskijeva tako domneva za podobno, vendar okrašeno najdbo iz depoja Budinščina.⁵⁸

ZAKLJUČEK

Najdbo z Debelega vrha nad Predgradom lahko pripišemo ali obrtniku livarju ali potujočemu zbiralcu starega bronu za predelavo, možna pa je še kakšna drugačna interpretacija.⁵⁹ Razen obrabljenih in poškodovanih kosov jo sestavljajo še talilna pogača in dosti surovega amorfnega bronu. Tehnična izdelava predmetov kaže predvsem na vlivanje v kalupih, gre pa tudi za ostanke debelejše in tanke žice ter pločevinaste kose, ki so bili izdelani v tehniki kovanja. Pri nakitnih predmetih je ornament izdelan v tehniki graviranja, šrafitiranja in tordiranja, pločevinasti kosi pa kažejo uporabo punciranja in tolčenja.

Depo Debeli vrh ima precej sorodnosti z depoji severne Hrvaške. Vinskijeva smatra prostor severne Hrvaške za eno od delavniških središč kulture žarnih grobišč v južni Panoniji, na katerega se na vzhodu navezuje področje Srema, Banata in Bačke, na severozahodu pa področje Slovenije.⁶⁰ Glede na prikazan material in njegove močne sorodnosti z materialom faze II severne Hrvaške, lahko domnevamo tudi o povezanosti našega depoja z depoji Transdanubije, tipa Kisapati-Lengyeltoti.⁶¹ Slovenski depoji, ki so izrazito povezani s panonskim svetom II. stopnje po Vinskijevi, so: Hočko Pohorje,⁶² Pekel⁶³ in Silovec.⁶⁴

Po vsem povedanem gre pri depoju z Debelega vrha nad Predgradom za datacijo v stopnjo Ha A₁. Najbolj se navezuje na Panonijo (zapestnice, okrasne plošče, srpi), prav tako na alpski prostor (sekire) in tudi Italijo (bodala, srp). Depo je pomemben zlasti zaradi najdbe jantarja, ki spet opozarja na jantarjevo pot prek naših krajev. Tako se tudi s tem depojem odpira problematika povezave z baltiškimi prostorom na eni in s področjem poznomicenske kulture na drugi strani.

M. BULAT	1973—1975	Kasnobrončanodobni depo iz Poljanaca na Savi, <i>Osječki zbornik</i> , 14—15, 3 ss
W. A. v. BRUNN	1968	<i>Mitteldeutsche Hortfunde der jüngeren Bronzezeit</i> , RGF 29
W. A. v. BRUNN	1980	Eine Deutung spätbronzezeitlicher Hortfunde zwischen Elbe und Weichsel, 61 <i>BRGK</i> , 91 ss
J. D. COWEN	1955	Eine Einführung in die Geschichte der bronzenen Griffzungenschwerter in Süddeutschland und den angrenzenden Gebieten, 36 <i>BRGK</i> , 52 ss
J. DULAR	1974	Bronasti jezičastoročajni meči iz Slovenije, <i>Varia archaeologica</i> , 11 ss
H. HENCKEN	1971	<i>The earliest European helmets</i> , Bull. American School of prehistoric research 28
T. KEMENCZEI	1979	Neuer Bronzehelmsfund in der Prähistorischen Sammlung des Ungarischen Nationalmuseums, <i>Folia archaeologica</i> 30, 79 ss

L. KRUTA POPPI	1975	Annotazioni sulla fisionomia culturale dell' Appennino bolognese nel tardo bronzo, <i>Pa-dusa</i> 11, 137 ss
E. F. MAYER	1977	<i>Die Äxte und Beile in Österreich</i> , PBF 9/9
K. MIHOVIČ	1972	Nekropola Gradine iznad Limskega kanala, <i>Histria archaeologica</i> 3/2
H. MÜLLER-KARPE	1959	<i>Beiträge zur Chronologie der Urnenfelderzeit nördlich und südlich der Alpen</i> , RGF 22
S. PAHIČ	1968	Maribor v prazgodovini, <i>ČZN</i> , n. s. 4, 9 ss
V. BIANCO PERONI	1970	<i>Die Schwerter in Italien</i> , PBF 4/1
V. BIANCO PERONI	1976	<i>Die Messer in Italien</i> , PBF 7/2
R. PERONI	1956	Zur Gruppierung mitteleuropäischer Griff-zungendolche der späten Bronzezeit, <i>Bad. Fund.</i> 20, 69 ss
M. PETRESCU-DIMBOVIȚA	1978	<i>Die Sicheln in Rumänien</i> , PBF 18/1
P. SCHAUER	1971	<i>Die Schwerter in Süddeutschland, Österreich und Schweiz</i> 1, PBF 4/2
F. STARE	1959	<i>Varstvo spomenikov</i> 7, 321, T. 7
K. VINSKI-GASPARINI	1973	<i>Kultura polja sa žarama u sjevernoj Hrvatskoj</i> , Monografije 1
K. VINSKI-GASPARINI	1979—1980	Ostava kasnog brončanog doba iz Punitovca kod Džakova, <i>VAM Zagreb</i> , 12—13, 87 ss

¹ Naj se tudi s tega mesta *Pokrajinski muzej v Kočevju* še enkrat zahvali *Gozd-nemu gospodarstvu Kočevje, Republiške-mu sekretariatu za notranje zadeve, Tre-nažnemu centru Jasnica* in *Postaji milice Kočevje* za vso dragoceno moralno in materialno podporo.

² Najlepše se zahvaljujem mag. Bibi Teržan za strokovno obdelavo jantarja ter nesebično pomoč in svetovanje pri mojem delu.

³ Ves material je prepariral in kon-serviral konservatorski laboratorij Na-rodnega muzeja v Ljubljani. Prisrčna hvala!

⁴ Predmete je zrisala in tabele obliko-vala arheologinja Tanja Krasovsky, za kar se ji lepo zahvaljujem.

⁵ Številke v oklepaju so inventarne številke predmetov.

⁶ J. D. Cowen, 1955, T. 7: 1, 6.

⁷ J. D. Cowen, 1955, 67, Abb. 3: Al; P. Schauer, 1971, T. 60: 406, T. 62: 420.

⁸ J. D. Cowen, 1955, 63 ss.

⁹ J. D. Cowen, 1955, 72 ss, 108 s.

¹⁰ P. Schauer, 1971, 166 s, T. 74: 495.

¹¹ P. Schauer, 1971, 132 ss.

¹² J. Dular, 1974, T. 2: 11—13.

¹³ V. Bianco-Peroni, 1970, T. 22: 156.

¹⁴ J. D. Cowen, 1955, 78 s, karta C.

¹⁵ V. Bianco-Peroni, 1970, 66 s.

¹⁶ K. Vinski-Gasparini, 1973, 87: tip Oroszi imenuje tip Otok—Privlaka.

¹⁷ R. Peroni, 1956, T. 1: 21—24.

¹⁸ R. Peroni, 1956, 76.

¹⁹ R. Peroni, 1956, 89 s.

²⁰ V. Bianco-Peroni, 1976, 1, 14, T. 1: 9, 11, 12.

²¹ H. Müller-Karpe, 1959, T. 128: A 6.

²² L. Kruta Poppi, 1975, T. 4: 1.

²³ H. Müller-Karpe, 1959, 108.

²⁴ L. Kruta Poppi, 1975, 137 ss.

²⁵ K. Vinski-Gasparini; 1979—1980, 96.

²⁶ K. Vinski-Gasparini, 1973, T. 29: 12, 13, 14, T. 51: 3, 4, T. 63: 12, 16, T. 64: 2, itd.

²⁷ H. Müller-Karpe, 1959, 109.

²⁸ M. Petrescu-Dimbovița, 1978, 25.

²⁹ K. Vinski-Gasparini, 1973, 54.

³⁰ K. Vinski-Gasparini, 1973, 96.

³¹ W. A. v. Brunn, 1968, 30 s, Abb. 5.

³² K. Vinski-Gasparini, 1979—1980, 65.

³³ K. Vinski-Gasparini, 1973, 94, 104.

³⁴ M. Petrescu-Dimbovița, 1978, 38 s, T. 9 A: 959.

³⁵ E. F. Mayer, 1977, 191, T. 75: 1044, T. 134; H. Müller-Karpe, 1959, T. 135: 3 A.

³⁶ M. Bulat, 1973—1975, T. 4: 9.

³⁷ E. F. Mayer, 1977, 196, T. 76: 1052.

³⁸ E. F. Mayer, 1977, 189 s, T. 73: 1014.

³⁹ E. F. Mayer, 1977, T. 35: 509; H. Müller-Karpe, 1959, T. 127: 3 B.

⁴⁰ E. F. Mayer, 1977, 130 s.

⁴¹ K. Vinski-Gasparini, 1973, T. 44: 30, T. 71: 30.

⁴² K. Vinski-Gasparini, 1973, 72, 138.

- ⁴³ K. Vinski-Gasparini, 1973, T. 49: 5, 6.
⁴⁴ K. Vinski-Gasparini, 1973, T. 59: 14.
⁴⁵ K. Vinski-Gasparini, 1973, T. 69: 10.
⁴⁶ K. Vinski Gasparini, 1973, T. 71: 28.
⁴⁷ K. Vinski-Gasparini, 1973, T. 76: 31
a in b.
⁴⁸ K. Vinski-Gasparini, 1973, T. 85: 2.
⁴⁹ K. Vinski-Gasparini, 1973, 94, 110.
⁵⁰ K. Vinski-Gasparini, 1973, 94, T. 86:
27, T. 55: 19, 29.
⁵¹ K. Mihovilić, 1972, T. 30: 16, T. 32:
2, T. 29: 5.
⁵² K. Vinski-Gasparini, 1973, T. 46: 21,
T. 53: 38, T. 58: 6 itd.
⁵³ K. Vinski-Gasparini, 1973, 95.
⁵⁴ H. Hencken, 1971, 146, fig. 115; T.
Kemenczei, 1979, 79 ss, Abb. 1, 2, 4; Ris-
ba v članku T.8: 2 je pomotoma obr-
njena.
⁵⁵ K. Vinski-Gasparini, 1973, T. 44: 2,
T. 48: 31.
⁵⁶ H. Hencken, 1971, 178 ss, fig. 31 a,
fig. 147 b.
⁵⁷ K. Vinski-Gasparini, 1973, T. 76: 18.
⁵⁸ K. Vinski-Gasparini, 1973, 104, T. 79:
20.
⁵⁹ W. A. v. Brunn, 1980, 91 ss.
⁶⁰ K. Vinski-Gasparini, 1973, 9.
⁶¹ W. A. v. Brunn, 1968, 30, 38 s, Abb. 2.
⁶² S. Pahič, 1968, T. 6: 3—11; H. Müller-
Karpe, 1959, 108, T. 131; W. A. v. Brunn,
1968, 64, 103.
⁶³ S. Pahič, 1968, T. 6: 1—2.
⁶⁴ F. Stare, 1959, 321, T. 7.

THE PREHISTORIC DEPOT DEBELI VRH ABOVE THE VILLAGE OF PREDGRAD

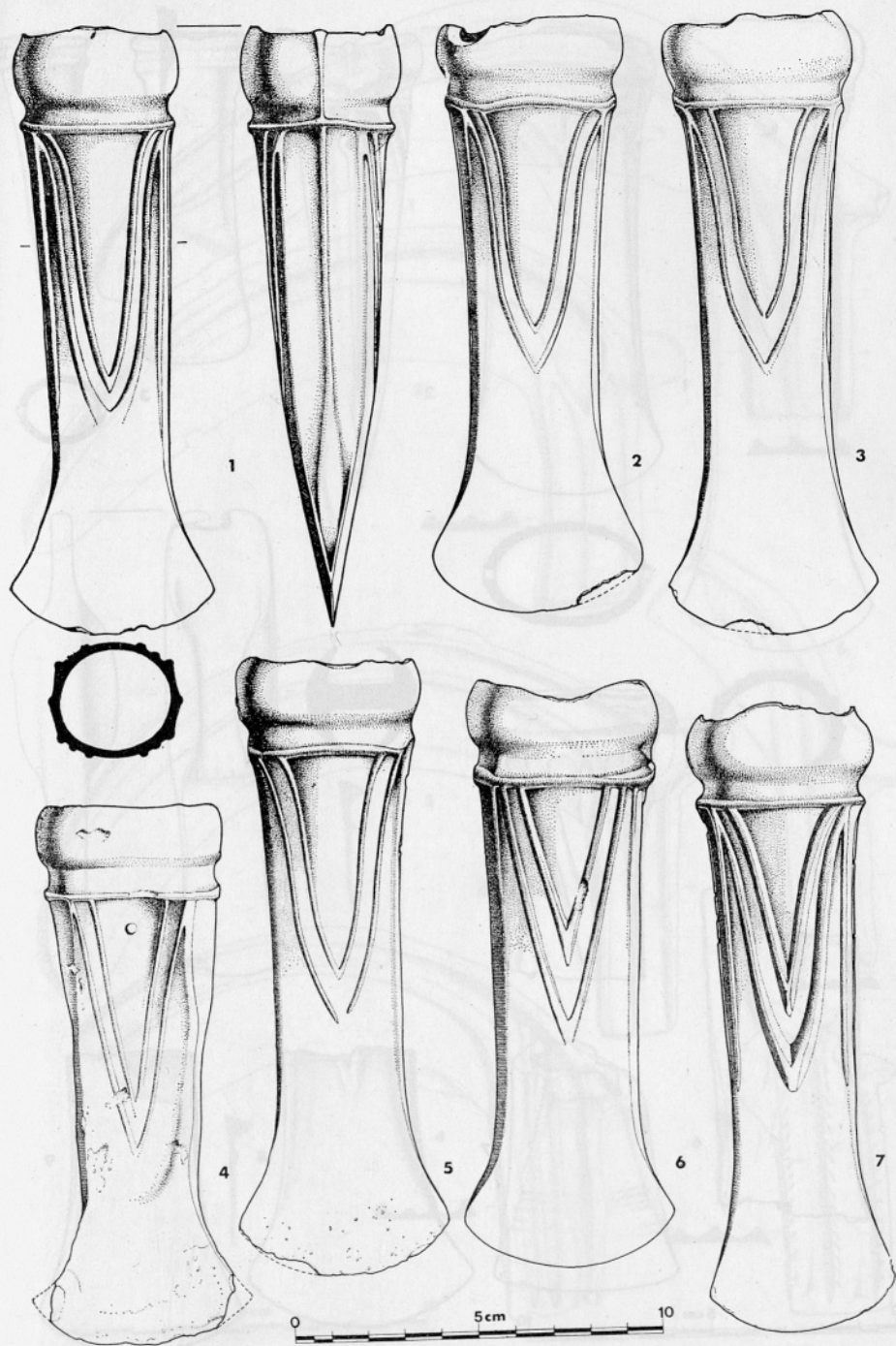
Summary

During the construction of the new road which leads through the valley of Mrzli dol and across the slopes of the Debeli vrh Mountain, above the village of Predgrad in the valley of Poljane, near Kolpa, a prehistoric depot of articles made of bronze was discovered on April 8, 1977, by workers employed by the forest economy Kočevje. Unfortunately, the original place of discovery was destroyed by machines which scattered individual articles from this depot up to a distance of 80 m along the track of the new road and buried them under the material which served for the building of the road. The search for these articles and their recovery which was made with the aid of the most modern equipment took nearly two months. This was done in several stages in the period from May 4th till June 25th.

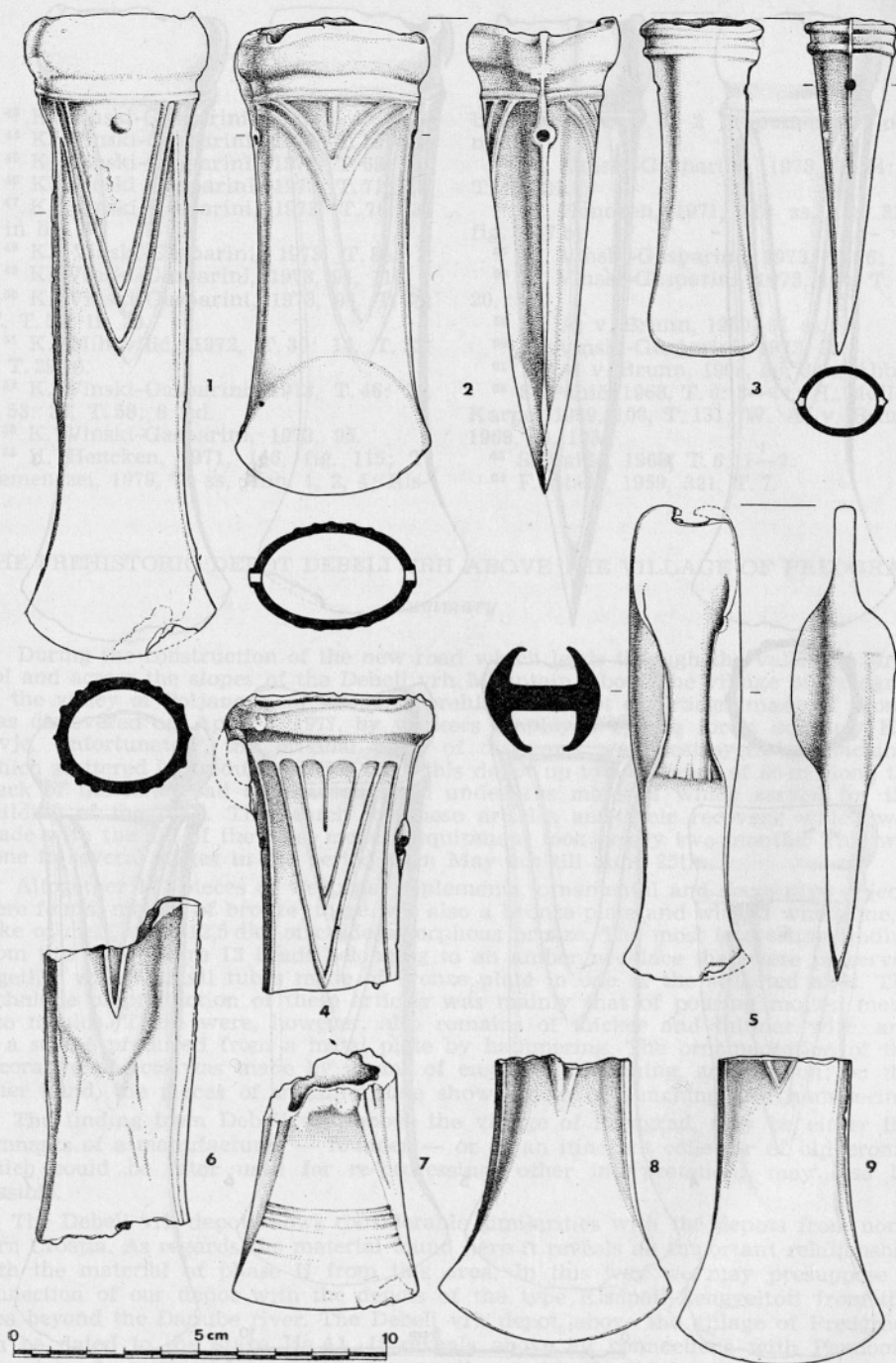
Altogether 147 pieces of weapons, implements, ornamental and decorative objects were found, mainly of bronze; there was also a bronze plate and wire, a whetstone, a cake of melt, and 612,5 dkg of crude amorphous bronze. The most interesting finding from this depot were 13 beads belonging to an amber necklace that were preserved together with 4 small tubes made of bronze plate in one of the socketed axes. The technique of production of these articles was mainly that of pouring molten metal into moulds. There were, however, also remains of thicker and thinner wire, and of a scythe produced from a metal plate by hammering. The ornamentation of the decorative objects was made by means of engraving, hatching, and torsion; on the other hand, the pieces of metallic plate show traces of punching and hammering.

The finding from Debeli vrh, above the village of Predgrad, may be either the remnants of a manufacturer — founder — or of an itinerant collector of old bronze which could be later used for re-processing; other interpretations may also be possible.

The Debeli vrh depot shows considerable similarities with the depots from northern Croatia. As regards the material found here it reveals an important relationship with the material of phase II from this area. In this way we may presuppose a connection of our depot with the depots of the type Kisapati-Lengyeloti from the area beyond the Danube river. The Debeli vrh depot, above the village of Predgrad, can be dated to the stage Ha A1. It reveals above all connections with Pannonia (bracelets, decorative plates, sickles), as well as with the Alpine region (axes) and Italy (daggers, sickle). The depot is important above all because of the amber found in it; this again calls our attention to the amber route which led across our territory. This depot opens again the problem of the connections of our territory with the Baltic region on the one hand, and with the late Mycenaean culture on the other.

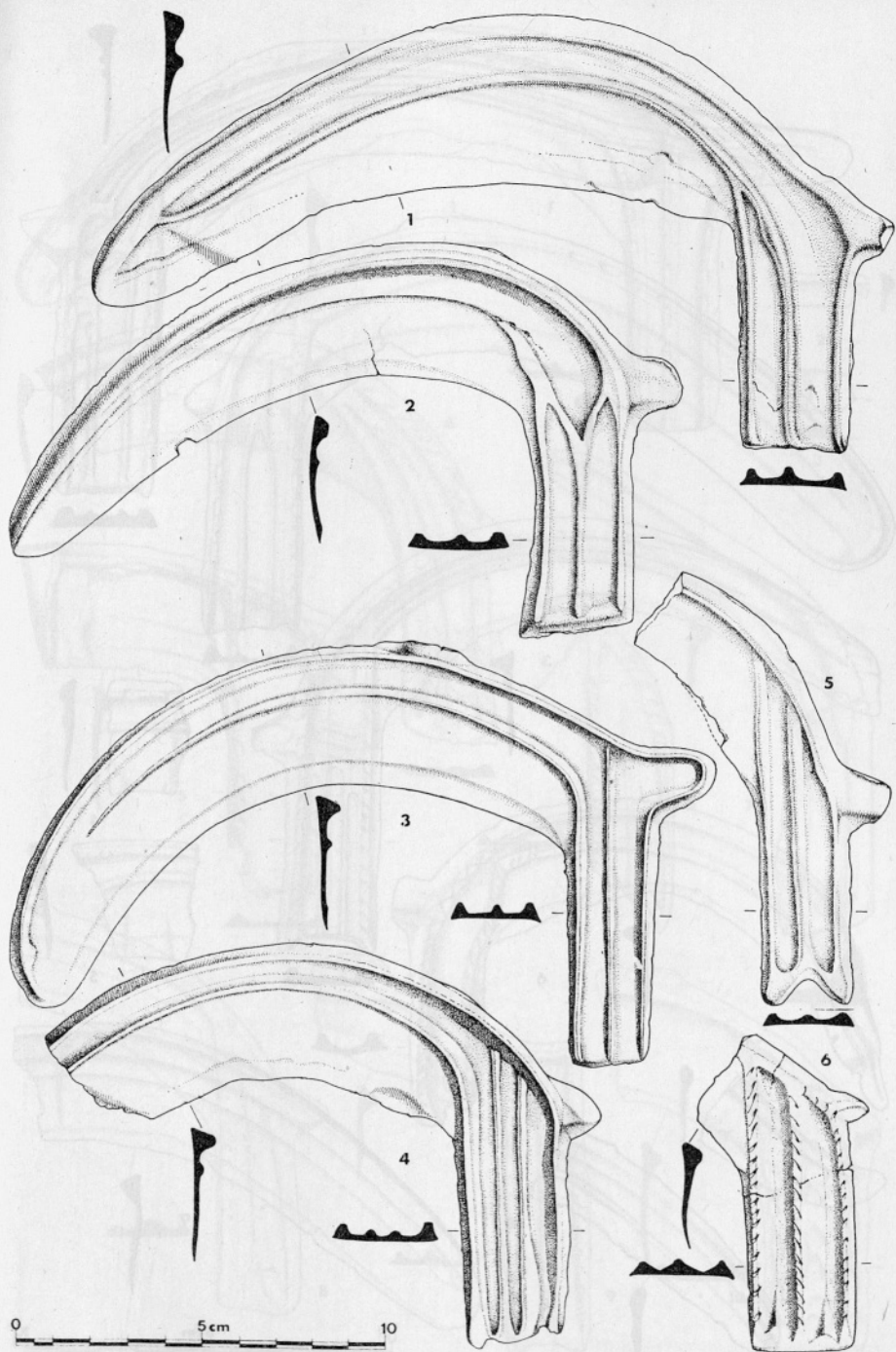

T. 1: Depojska najdba Debeli vrh nad Predgradom, vse bron.
 Pl. 1: The Debeli vrh depot above Predgrad, all bronze.

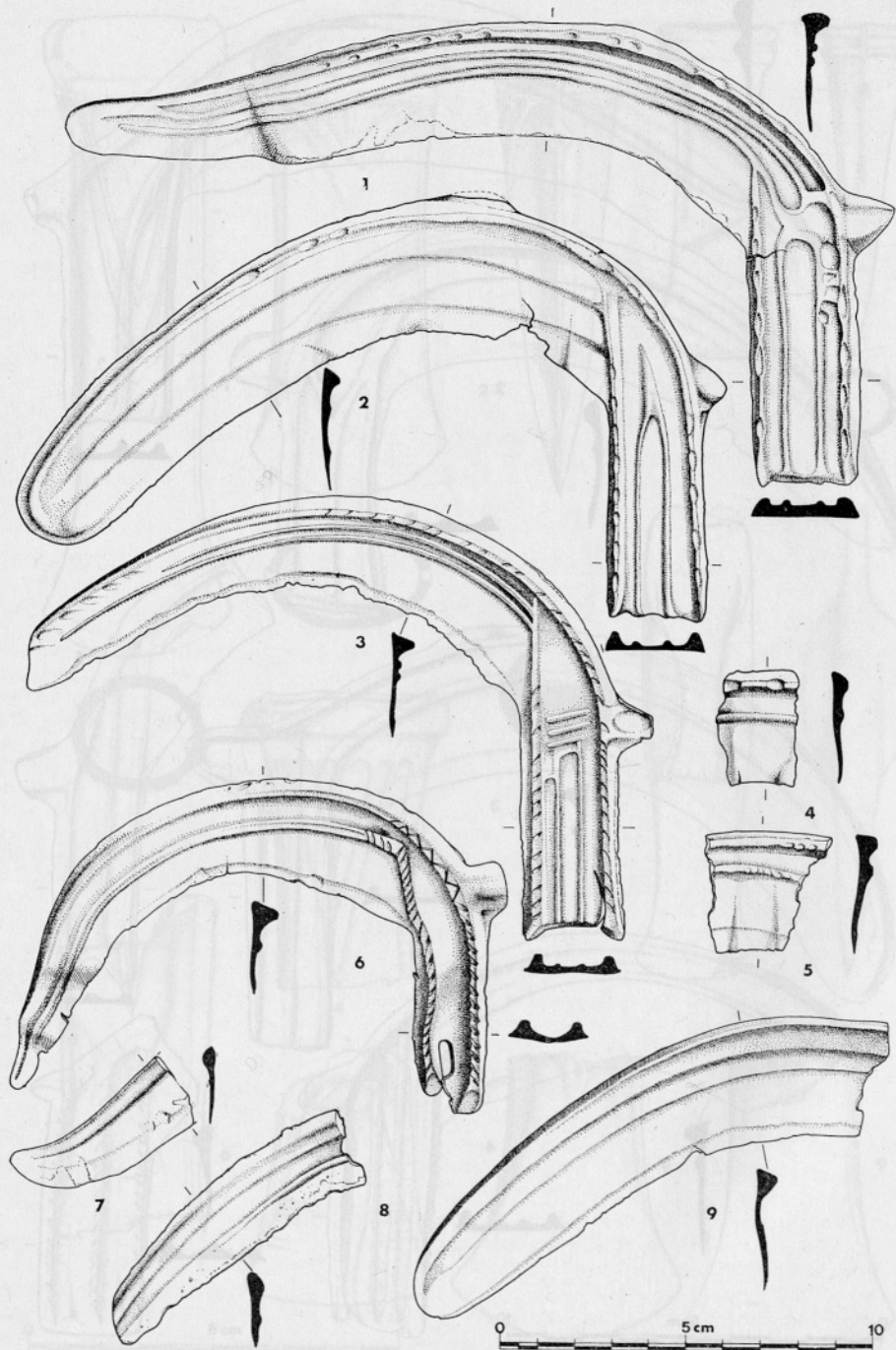

T. 2: Depojska najdba Debeli vrh nad Predgradom, vse bron.

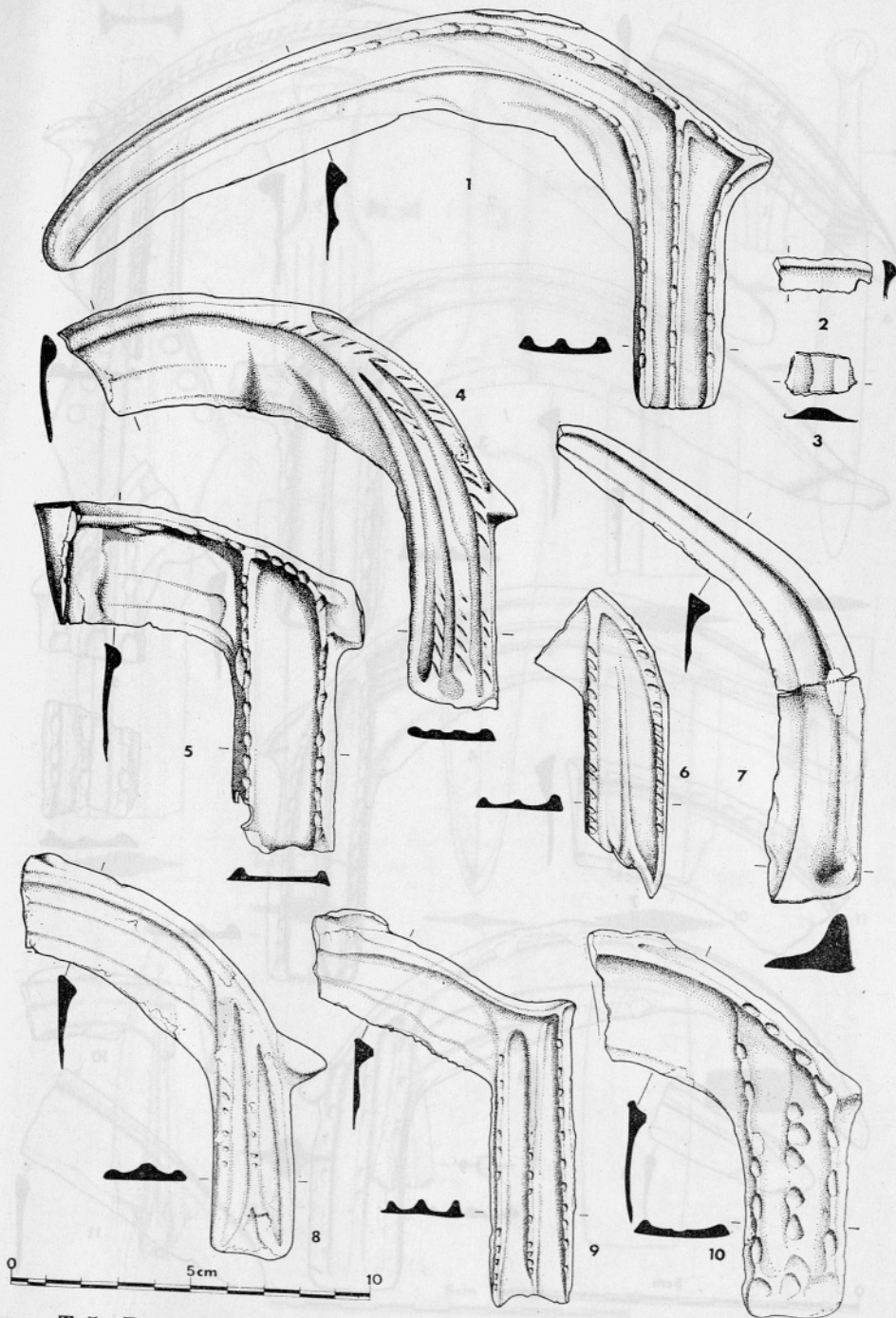
Pl. 2: The Debeli vrh depot above Predgrad, all bronze.

T. 3: Depojska najdba Debeli vrh nad Predgradom, vse bron.
 Pl. 3: The Debeli vrh depot above Predgrad, all bronze.

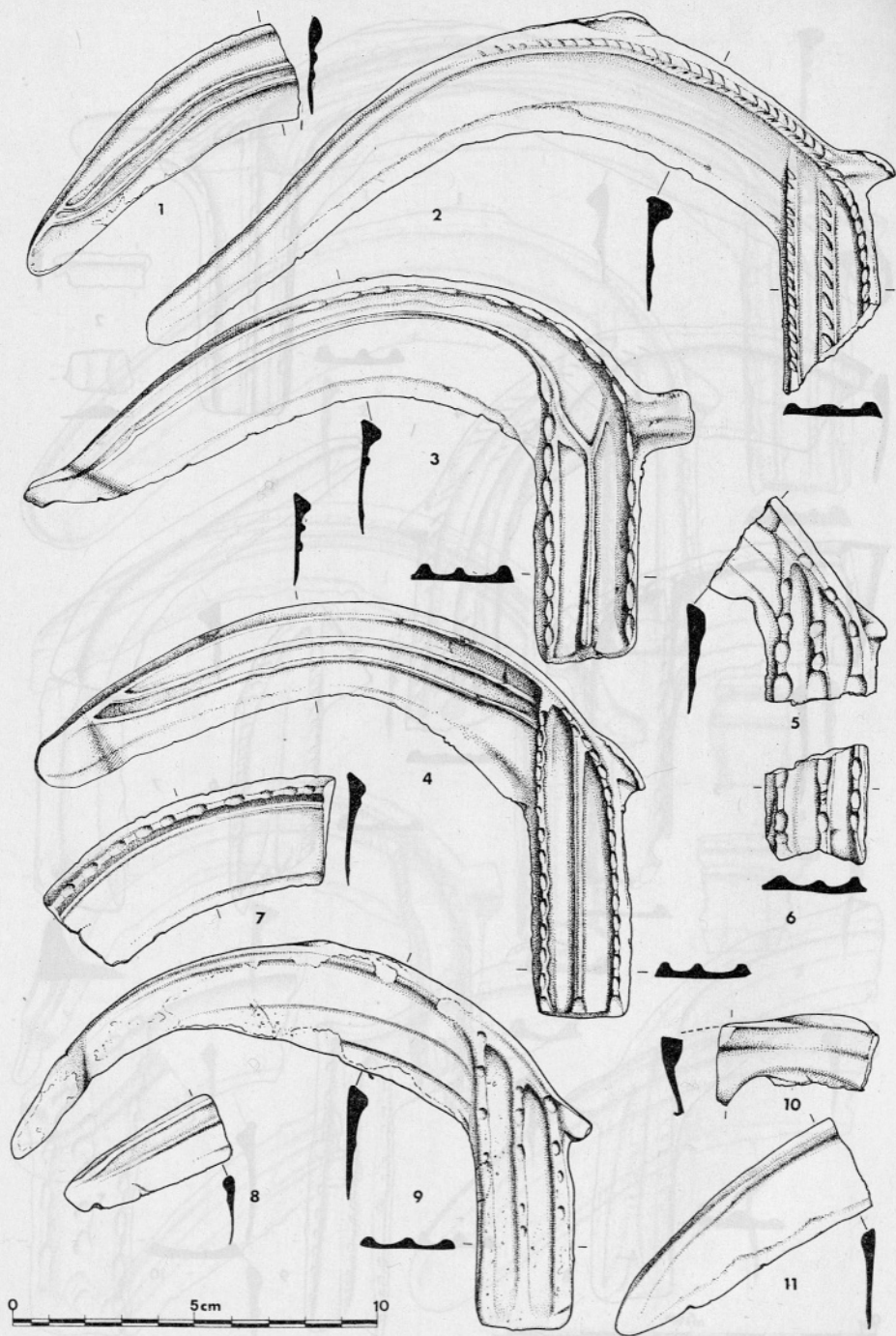

T. 4: Depojska najdba Debeli vrh nad Predgradom, vse bron.
 Pl. 4: The Debeli vrh depot above Predgrad, all bronze.

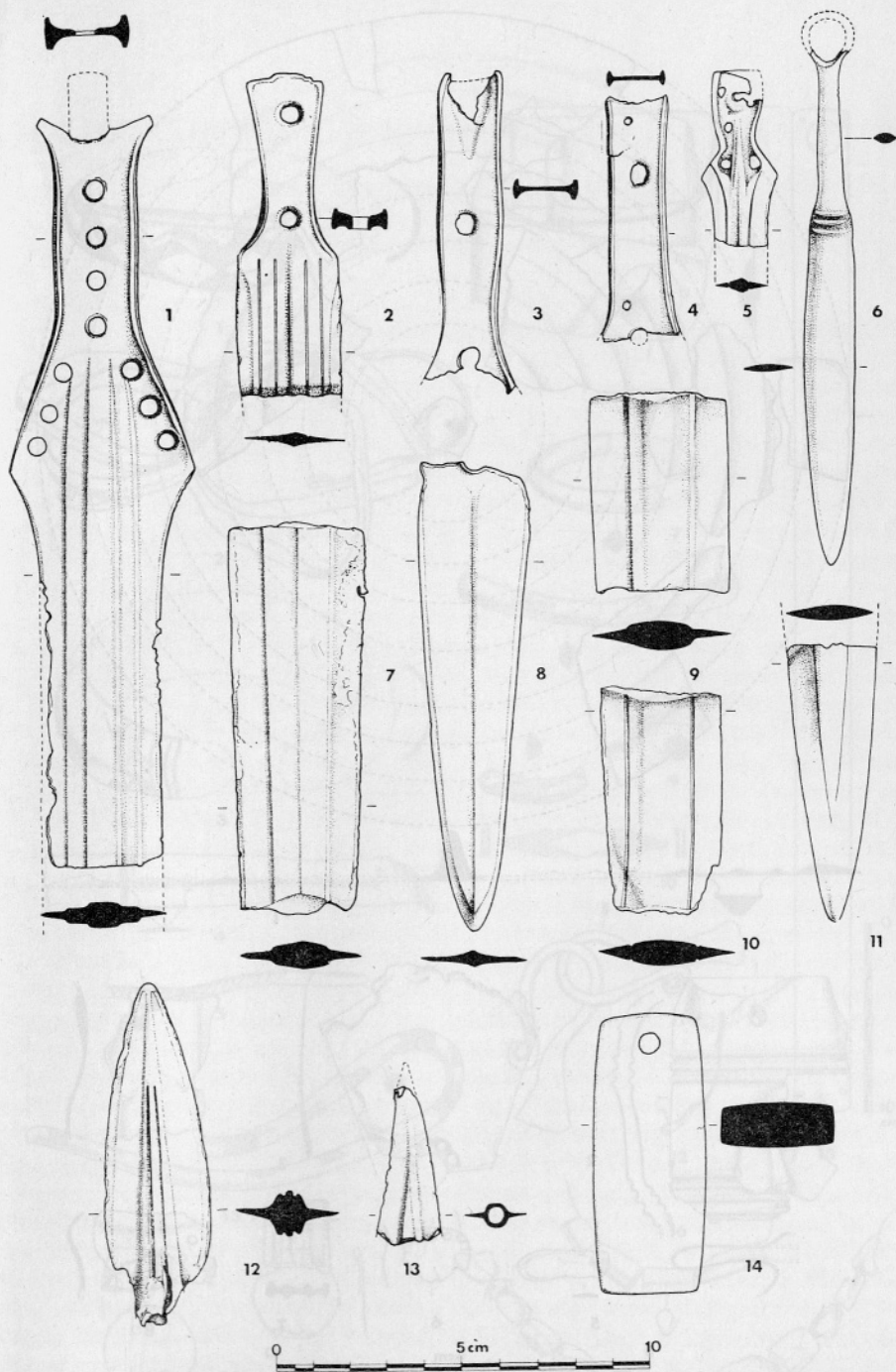
T. 5: Depojska najdba Debeli vrh nad Predgradom, vse bron.

Pl. 5: The Debeli vrh depot above Predgrad, all bronze.

T. 6: Depojska najdba Debeli vrh nad Predgradom, vse bron.

Pl. 6: The Debeli vrh depot above Predgrad, all bronze.

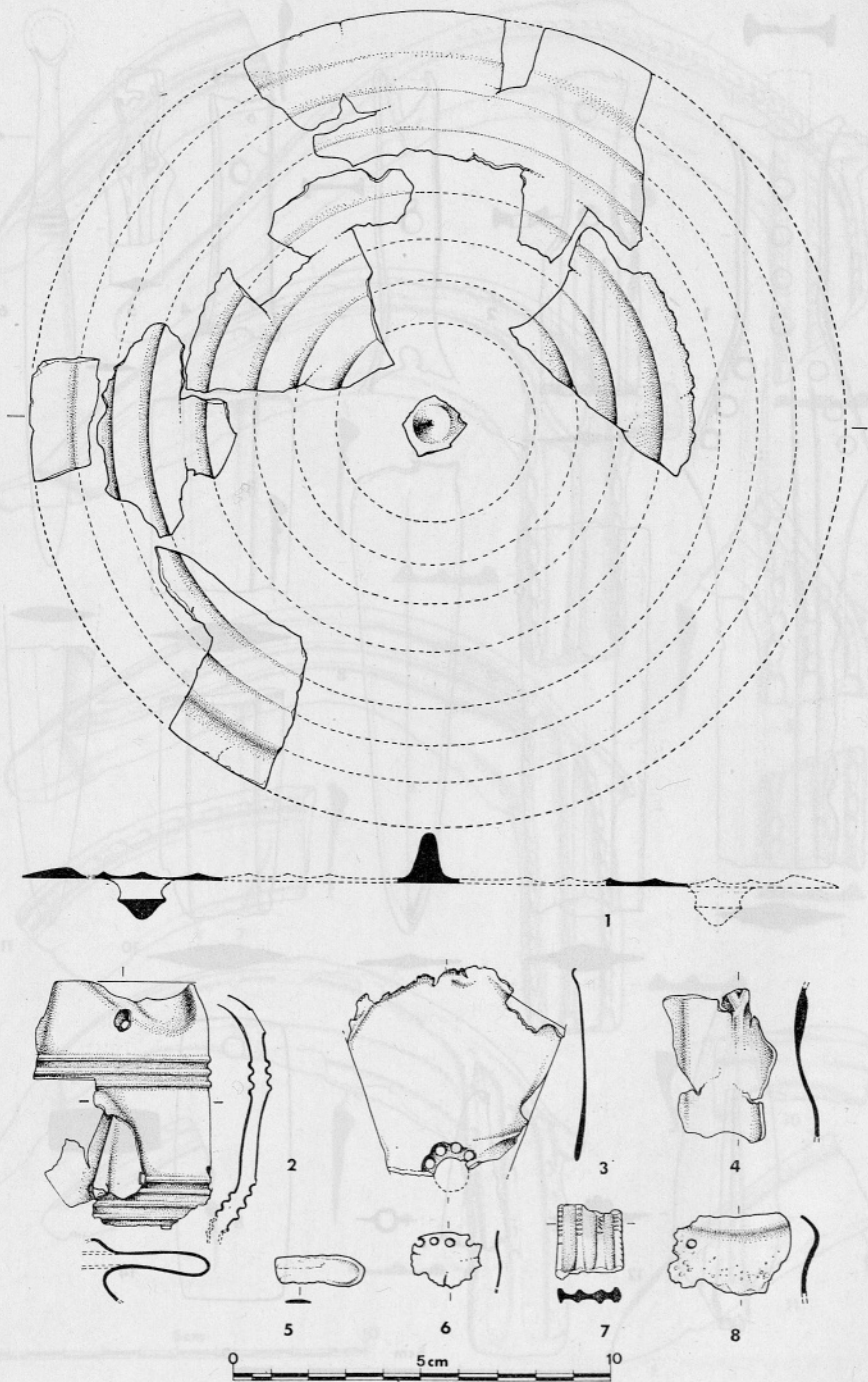

T.7: Depojska najdba Debeli vrh nad Predgradom, 14 kamen, ostalo bron.

Pl. 7: The Debeli vrh depot above Predgrad, 14 stone, the rest bronze.

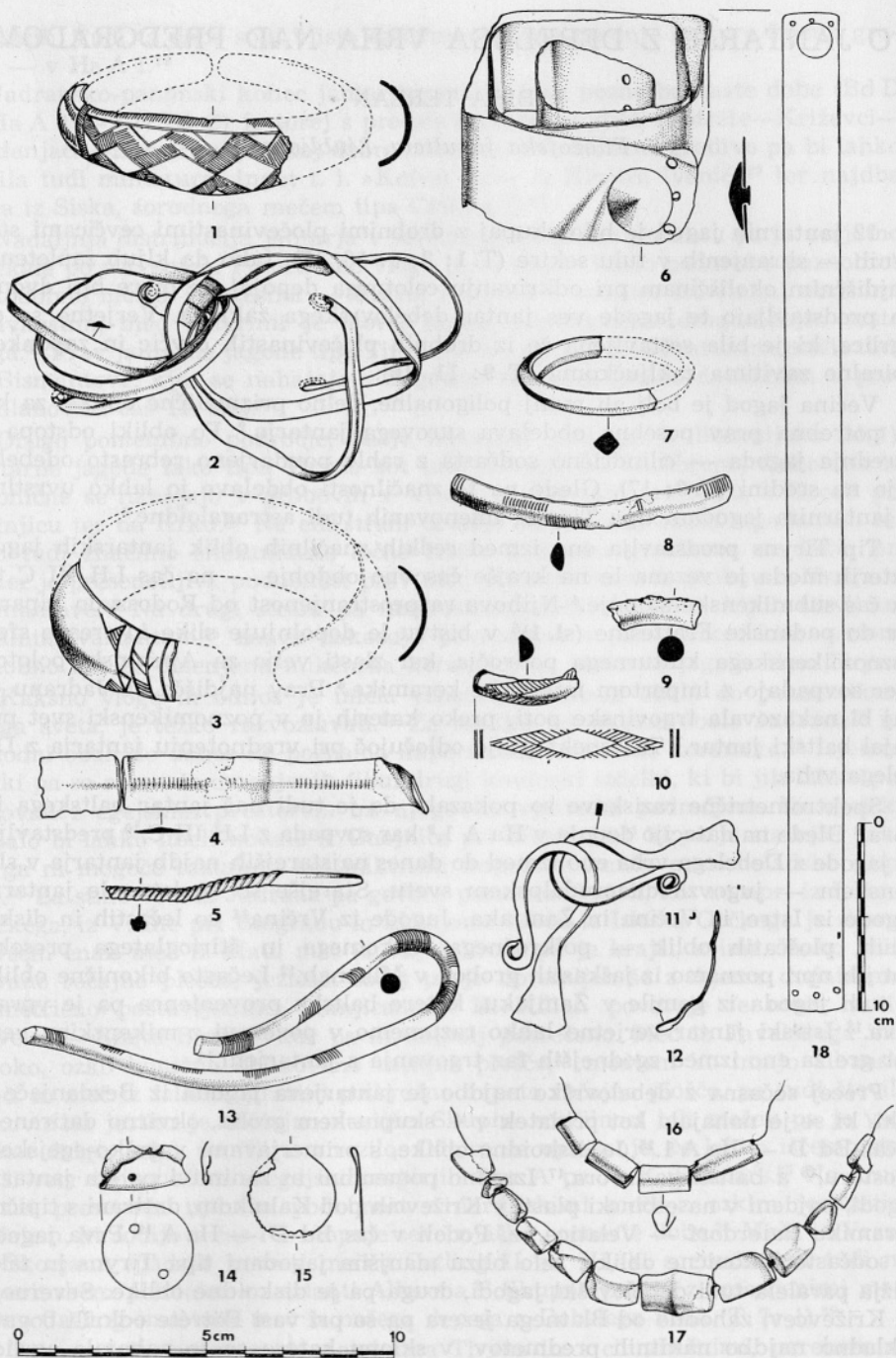
T.9: Depojska najdba Debeli vrh nad Predgradom, 17 jantar, ostalo bron.

Pl. 9: The Debeli vrh depot above Predgrad, 17 amber, the rest bronze.

T. 8: Depojska najdba Debeli vrh nad Predgradom, 1 »beli« bron, ostalo bron.

Pl. 8: The Debeli vrh depot above Predgrad, 1 »white« bronze, the rest bronze.

T. 9: Depojska najdba Debeli vrh nad Predgradom, 17 jantar, ostalo bron.

Pl. 9: The Debeli vrh depot above Predgrad, 17 amber, the rest bronze.